

УДК 378.091.3-054.6-057.87:316.77:81
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-2>

ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Бобрицька Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
bobrytska@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1742-0103

Мета статті – виокремити й систематизувати педагогічні стратегії, які сприяють підтримці мовної комунікації та збереженню культурної ідентичності іноземних студентів.

Методи. У межах дослідження застосовано теоретичні методи для систематизації наукових підходів, що стосуються проблеми підтримки мовної комунікації та збереження культурної ідентичності іноземних студентів, а саме: категорійно-дефінітивний (термінологічний) і контекстний аналіз для окреслення контекстного взаємозв'язку понять «культурна ідентичність», «мовна комунікація», «педагогічні стратегії»; порівняльно-історичний метод, щоб порівняти різні етапи й підходи до вивчення ролі мови у формуванні культурної ідентичності іноземних здобувачів вищої освіти, що уможливило виявлення особливостей реалізації державної освітньої політики з визначеної теми.

Результати. Дослідження підтвердило вирішальну роль мовної комунікації у формуванні та збереженні культурної ідентичності іноземних студентів, особливо в контексті підвищення академічної мобільності. Теоретичний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців показав, що успішна інтеграція студентів-іноземців залежить від комплексного застосування трьох педагогічних стратегій: інтеграції елементів рідної мови й культури в освітній процес закладів вищої освіти іншої країни, використання проєктних і кооперативних форм навчання іноземних студентів, а також формування мультикультурного середовища й підтримки толерантності в процесі мовної комунікації та збереження культурної ідентичності досліджуваного контингенту. Такий підхід уможливлює врахування індивідуальних культурних особливостей, підсилює мотивацію до навчання і сприяє розвитку міжкультурних компетентностей у полікультурній студентській спільноті.

Висновки. Запропоновані стратегії підтвердили свою ефективність у забезпеченні стійкого зв'язку іноземних студентів із рідною культурою, водночас надаючи їм змогу успішно адаптуватися до нового освітнього середовища. Комплексне застосування цих стратегій дає змогу університетам відповідати на виклики глобалізації, сприяти взаємозбагаченню культур і розвивати толерантність серед студентів. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на поглибленні практичного інструментарію, зокрема на розробленні програм навчальних дисциплін і міждисциплінарних проєктів, що поєднують підходи з лінгвістики, педагогіки та соціокультурних студій.

Ключові слова: мова, комунікація, культурна ідентичність, іноземні студенти, педагогічні стратегії, державна освітня політика.

PEDAGOGICAL STRATEGIES FOR SUPPORTING LANGUAGE COMMUNICATION AND PRESERVING CULTURAL IDENTITY OF INTERNATIONAL STUDENTS

Bobrytska Valentyna Ivanivna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Philosophy, Philosophy of Education
and Educational Policy

Dragomanov Ukrainian State University

bobrytska@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1742-0103

Purpose. To identify and systematize pedagogical strategies that contribute to the support of language communication and the preservation of the cultural identity of international students.

Methods. Within the framework of this study, theoretical methods were used to systematize scientific approaches related to the problem of supporting language communication and preserving the cultural identity of foreign students, namely, categorical-definitive (terminological) and contextual analysis to outline the contextual relationship of the concepts of “cultural identity”, “language communication”, “pedagogical strategies”; comparative-historical method in order to compare different stages and approaches to studying

the role of language in the formation of the cultural identity of foreign higher education applicants, which made it possible to identify the features of the implementation of state educational policy on a specific topic.

Results. The study confirmed the crucial role of language communication in the formation and preservation of the cultural identity of international students, especially in the context of increasing academic mobility. Theoretical analysis of the works of domestic and foreign scientists showed that the successful integration of international students depends on the comprehensive application of three pedagogical strategies: integration of elements of the native language and culture into the educational process of higher education institutions of another country, the use of project and cooperative forms of learning for international students, as well as the formation of a multicultural environment and support for tolerance in the process of linguistic communication and the preservation of the cultural identity of the studied contingent. This approach makes it possible to consider individual cultural characteristics, increases motivation for learning, and promotes the development of intercultural competencies in a multicultural student community.

Conclusions. The proposed strategies have confirmed their effectiveness in ensuring a stable connection between international students and their native culture while enabling them to adapt successfully to the new educational environment. The comprehensive application of these strategies allows universities to respond to the challenges of globalization, promote the mutual enrichment of cultures, and develop tolerance among students. Further research could focus on deepening the practical tools, particularly developing curricula and interdisciplinary projects that combine approaches from linguistics, pedagogy, and sociocultural studies.

Key words: *language, communication, cultural identity, international students, pedagogical strategies, state educational policy.*

Вступ. Питання збереження культурної ідентичності іноземних студентів у процесі їхньої інтеграції в освітній простір набуває особливої актуальності на тлі сучасних глобалізаційних тенденцій. Освіта стає багатомовним і мультикультурним середовищем, де взаємодіють представники різних країн, традицій і світоглядів. У такому контексті мова не лише є інструментом спілкування, а й слугує з'єднувальною ланкою між індивідуальним досвідом і колективною пам'яттю, забезпечуючи тяглість думок і культурних практик. Здатність людини репродукувати досвід і думки інших поколінь залежить від пам'яті, яка продовжує акт мислення й закріплює індивідуальні та культурні смисли. Для іноземних студентів, які опановують мову приймаючої країни, питання розбудови власної ідентичності постає особливо гостро, оскільки процес навчання поєднаний із необхідністю адаптації до нового середовища та переоцінки власних культурних цінностей.

Мета статті – виокремити й систематизувати педагогічні стратегії, які сприяють підтримці мовної комунікації та водночас збереженню культурної ідентичності іноземних студентів. З одного боку, ідеться про оптимізацію освітнього процесу, аби він був гнучким до культурного різноманіття, з іншого – про практичні методи, здатні підтримувати й розвивати унікальний досвід і «мовний капітал» кожного студента. Аналіз та апробація цих стратегій можуть допомогти в організації більш ефективного, толерантного й багатокультурного навчання, що відповідає сучасним викликам глобалізованого світу.

Методи. У межах дослідження застосовано теоретичні методи для аналізу й систематизації наукових підходів, що стосуються проблеми збереження культурної ідентичності в процесі мовної комунікації. Насамперед використано

категорійно-дефінітивний (термінологічний) і контекстний аналіз для окреслення контекстного взаємозв'язку понять «культурна ідентичність», «мовна комунікація», «педагогічні стратегії», порівняльно-історичний метод, щоб порівняти різні етапи й підходи до вивчення ролі мови у формуванні культурної ідентичності іноземних здобувачів вищої освіти, що уможливило виявлення особливостей реалізації державної освітньої політики з визначеної теми дослідження.

Доповненням слугували методи аналізу й синтезу, за допомогою яких різні теоретичні положення об'єднувалися в цілісну систему, а також індукції та дедукції, які допомогли встановити логічний зв'язок між індивідуальним досвідом іноземних студентів та узагальненими концепціями інтеграції в нове культурне середовище. Крім того, систематизація та класифікація дали змогу згрупувати результати різних теоретичних пошуків і виокремити головні педагогічні стратегії, спрямовані на підтримку мовної комунікації та збереження культурної ідентичності іноземних студентів.

Результати. Тема збереження культурної ідентичності іноземних студентів через мовну комунікацію набуває особливої актуальності в умовах глобалізації, що зростає, і посилення міграційних процесів. Сучасні освітні заклади все частіше перетворюються на багатонаціональні середовища, де мова не лише виконує функцію інструмента навчання, а й стає базою для соціокультурної інтеграції. Водночас швидка зміна культурних контекстів може призводити до часткової або й цілковитої втрати рідних традицій, що негативно позначається на психологічному стані студентів і їхній здатності повноцінно взаємодіяти в полікультурних колективах. Саме тому питання, як зберегти унікальність та автентичність особистості

в новому мовно-культурному оточенні й водночас сприяти гармонійній інтеграції, залишається нагальним як для педагогів, так і для соціологів і психологів.

Як зазначає В. Андрущенко, українські університети опинилися перед низкою викликів, пов'язаних зі швидкими змінами в суспільстві й посиленням міжнародних комунікацій. Зокрема, ідеться про необхідність пошуку балансів між багатовекторністю освітнього простору та збереженням національних освітніх традицій (Андрущенко, 2022). У такій ситуації на перший план виходить завдання адаптації закладів вищої освіти до нових умов, зокрема створення середовища, у якому іноземні студенти можуть не лише ефективно опановувати навчальні дисципліни, а й підтримувати власну культурну ідентичність. Відповіддю на виклики турбулентності постає модернізація педагогічних стратегій і пошук інноваційних форм організації освітнього процесу, що дасть змогу зреалізувати пріоритети державної освітньої політики країни щодо освітньої інтеграції, а університетам бути конкурентними на світовій арені й залишатимуться «простором автентичності» для кожного здобувача вищої освіти.

На думку А. Богачова, «реальна ідентичність є неодмінно часовою, значить скінченною та емпіричною» (Богачов, 2013: 8). Тож учений вважає, що людський досвід, як і реальна ідентичність організму, має родовий характер, а думки зберігають свою часову ідентичність через їх відтворення в мисленнєвій діяльності індивідів як чинника набуття їхнього досвіду з мовної комунікації (Богачов, 2013: 8). Погоджуємося з науковцем, що історична спільнота як комунікація роду неможлива без часової ідентичності думки, яку забезпечує пам'ять як продовження акту думки (Богачов, 2013: 8).

Однією із центральних тез, яку висуває А. Богачов, є нерозривний зв'язок ідентичності з часом: вона «неодмінно часова, значить скінченна та емпірична» (Богачов, 2013: 8). У площині педагогічної взаємодії це означає, що будь-яка ідентичність (у тому числі культурна) формується й трансформується в часовому вимірі. Для іноземних студентів, які потрапляють до нового мовно-культурного середовища, цей процес набуває особливої інтенсивності. Вони не лише адаптують свій досвід до реалій іншої країни, а й осмислюють його через «часову перспективу» власної культури. Важливо зауважити, що цей досвід «має родовий характер», себто спирається на колективну пам'ять, традиції та звичаї попередніх поколінь.

Ключовим елементом, за А. Богачовим, є мовна комунікація, адже саме вона забезпечує репродукування думок і досвіду «в думках інших істот». Інакше кажучи, значущі культурні смисли й моделі поведінки зберігаються

та поширюються завдяки передачі в мовленнєвій взаємодії. Для іноземних студентів оволодіння мовою приймаючої країни стає не просто технічним засобом спілкування, а й ключем до «історичної спільноти», адже, як зауважує А. Богачов, така спільнота «неможлива без часової ідентичності думки в окремій психіці» (Богачов, 2013: 8). Власне, пам'ять, що «продовжує акт думки» (Богачов, 2013: 8), відкриває шлях до опанування культурних кодів нової спільноти, водночас підтримуючи зв'язок із рідним культурним контекстом.

Збереження культурної ідентичності іноземних студентів полягає не лише у відтворенні зовнішніх традицій чи ритуалів, а насамперед у підтримці безперервної комунікації, що зберігає «часовий вимір» колективного досвіду. Роль освітніх закладів у цьому контексті – організувати такий навчальний простір, де мовна взаємодія сприятиме водночас і прилученню до нових смислів, і шанобливому ставленню до власних культурних джерел студента. За умов правильно дібраних педагогічних стратегій мова стає «містком», що поєднує минуле та сучасне, рідне й нове, збагачуючи обидва культурні поля й забезпечуючи розвиток повноцінної, самобутньої особистості.

Подібне бачення тісно корелює з тим, що дослідники сучасної етики відповідальності розглядають як обов'язок зберігати й передавати наступним поколінням базові засади людської культури. Таку тезу обґрунтовано в працях, де підкреслюється, що моральна відповідальність стосується не тільки екологічних чи технологічних питань, а й сфери духовно-культурних надбань (Йонас, 2001). У контексті глобалізації, коли процеси міграції та культурних обмінів пришвидшуються, завдання зберегти національну й культурну ідентичність постає особливо гостро. Як зауважують автори, що спеціалізуються на впливі глобалізаційних викликів, справжнім випробуванням стає збереження унікальних етнічних і мовних особливостей, котрі можуть «розчинятися» або втрачати свою актуальність у всеохопній глобальній мережі контактів (Кармалюк і Чайка, 2010).

Водночас для успішної адаптації іноземних студентів у новому мовно-культурному середовищі важливо враховувати не лише фактичне опанування мови, а й ширший спектр взаємодії із соціокультурним контекстом. При цьому зазначається, що освітні системи мають розглядатися як інтегруючі механізми, здатні за умови правильно організованого педагогічного процесу стати дієвим інструментом формування гармонійної особистості, яка не втрачає власне коріння (Кремень, Ільїн, 2020). Згідно з таким підходом, мова забезпечує перенесення колективного досвіду та його вкорінення в нових умовах, а відповідно, і «часову іден-

тичність» думок, про яку говорить А. Богачов. Освітні платформи, що сприяють цьому процесу, акумулюють крос-культурний потенціал і зберігають унікальні риси вихідних культур, водночас інтегруючи здобувачів вищої освіти в спільний простір сучасної цивілізації.

З огляду на викладене, схарактеризуємо три педагогічні стратегії підтримки мовної комунікації та збереження культурної ідентичності іноземних студентів.

Інтеграція елементів рідної мови й культури в освітній процес. Одним із найважливіших завдань освітньої установи є створення умов, за яких іноземний студент не відчуватиме розриву між рідною та приймаючою культурами. Одна зі стратегій полягає в упровадженні навчальних матеріалів, що містять посилання на культурні традиції й специфіку мови студентів-іноземців. Викладач може залучати приклади з різних мовно-культурних контекстів, заохочуючи студентів самостійно презентувати власні культурні надбання (літературу, фольклор, свята). Таким чином, досягається подвійний ефект: з одного боку, формується повага до різноманіття й толерантність у студентській спільноті, з іншого – іноземець зберігає зв'язок із власним культурним корінням, не відчуючи тиску з боку нової мовно-культурної реальності.

Використання проектних і кооперативних форм навчання. Друга стратегія передбачає практику групової роботи та спільного виконання завдань, де студенти мають можливість взаємодіяти між собою, обмінюватися ідеями й досвідом. Залучення методів проектно-орієнтованого навчання дає змогу іноземним студентам брати активну участь у визначенні тематики проєктів, пов'язаної з їхньою культурною спадщиною. Наприклад, можна запровадити міждисциплінарні проєкти, присвячені глобальним викликам чи порівнянню культурних традицій. У такому процесі мова стає «живим» засобом спілкування: студенти вчаться вести дискусії, презентувати ідеї, досліджувати культуру одне одного, розвиваючи мовну компетентність та усвідомлюючи цінність власної культурної ідентичності.

Формування мультикультурного середовища й підтримка толерантності. Третя стратегія спрямована на створення інфраструктури, де різноманіття культур сприймається як ресурс, а не перешкода. У навчальних закладах практикуються спеціальні культурні заходи (наприклад, День національних культур), регулярні зустрічі з представниками різних етнічних груп, тематичні фестивалі, кулінарні майстер-класи тощо. Такий підхід не лише стимулює мовну практику в невимушеній атмосфері, а й розвиває емпатію та взаєморозуміння серед студентів. Викладачі й адміністрація можуть заохочувати діалог, створю-

ючи «міжкультурні клуби» чи «розмовні кафе» для практики як офіційної мови навчання, так і взаємного ознайомлення з мовами студентів-іноземців. Це формує в учасників процесу толерантність, сприяє обміну культурним досвідом і допомагає кожному зберігати й цінувати власну ідентичність. Звернімо увагу, що в таблиці 1 стисло представлено основний зміст, цілі й інструменти цих стратегій.

Як відзначено в наших попередніх роботах, присвячених питанням академічної мобільності в умовах сучасної трансформації суспільства, ефективне включення іноземних студентів в освітній процес неможливе без урахування їхнього культурного й професійного досвіду. Зокрема, наголошено, що підвищення академічної та професійної мобільності студентів супроводжується потребою «вкорінення» в іншомовно-культурному просторі, а воно передбачає не лише формальне оволодіння мовою, а й усвідомлене збереження власної ідентичності (Бобрицька, 2015). У цьому сенсі педагоги й адміністрації закладів вищої освіти відіграють ключову роль, оскільки мусять генерувати й упроваджувати методичні інструменти, які дають змогу адаптувати академічне середовище до потреб інтернаціональних груп студентів. Водночас наголошується, що в державній освітній політиці України щодо інтеграції до європейського простору вищої освіти спостерігається посилення тенденції до розширення форм міжнародної співпраці й обміну студентами, що, з одного боку, сприяє професійній мобільності, а з іншого – порушує питання збереження неповторної культурної специфіки кожного учасника обміну (Бобрицька, Суліма, 2019). Звідси виникають нові виклики: як поєднати інтеграцію в глобальну академічну спільноту з плеканням і підтриманням самобутньої культурної ідентичності? Відповідь на це питання передбачає конструювання змісту освітніх і позааудиторних заходів так, щоб вони не тільки демонстрували, а й поступово «пронизували» всю систему освітнього процесу принципами мультикультурного діалогу й толерантності.

Означені раніше педагогічні стратегії повною мірою відповідають сучасним засадам державної освітньої політики України, які визначаються як на законодавчому рівні, так і в наукових дослідженнях з питань філософії та теорії освіти. Зокрема, законодавче поле, закріплене в одному з основоположних документів – Законі України «Про освіту», наголошує на важливості формування в студентів толерантності, громадянської свідомості, а також збереження та примноження культурного різноманіття (Про освіту, 2017). Відповідно до засад національної освітньої політики, викладених у колективній монографії, важливим залишається завдання вибудувати

Таблиця 1

Педагогічні стратегії підтримки мовної комунікації та збереження культурної ідентичності

Стратегія	Основний зміст	Цілі	Інструменти
1. Інтеграція елементів рідної мови й культури в навчальний процес	Включення в освітні програми матеріалів, що відображають культурні традиції, фольклор, свята, специфіку рідної мови іноземних студентів	1. Збереження зв'язку з власними культурними джерелами. 2. Формування толерантності й поваги до різноманіття	– Мультимедійні презентації. – Інтерактивні вправи з використанням рідної мови студентів. – Міжкультурні майстер-класи
2. Використання проектних і кооперативних форм навчання	Залучення студентів до групових проєктів і спільного виконання завдань, орієнтованих на міжкультурну тематику	1. Розвиток навичок командної взаємодії й критичного мислення. 2. Поглиблення розуміння культурних контекстів одне одного	– Проектна діяльність (дослідження, презентації). – Групові дискусії та дебати. – Міждисциплінарні проєкти з порівняння культур
3. Формування мультикультурного середовища й підтримка толерантності	Організація в навчальному закладі тематичних заходів і програм, що презентують різноманітні культури (кулінарні фестивалі, «Дні культури», мовні клуби), і сприяють позитивному ставленню до інших культур	1. Зниження соціокультурних бар'єрів. 2. Створення атмосфери взаємодопомоги й відкритості. 3. Підтримка мовної практики в невимушеній атмосфері	– Фестивалі національних культур. – «Розмовні кафе» й мовні клуби. – Тьюторство (наставництво) й обмін досвідом між студентами різних культур. – Запрошення культурних експертів, представників громадських організацій

освітній процес так, аби він сприяв розвитку як професійних, так і міжкультурних компетентностей (Освітня політика, 2015).

Більше того, дослідники підкреслюють, що в умовах глобалізації толерантність є своєрідним «імперативом» у процесі формування національної ідентичності, а отже, системна реалізація зазначених стратегій допомагає створити відкритий і підтримуючий освітній простір (Ткаченко, Кремень, 2011). Інтеграція культурних елементів рідної мови студентів-іноземців, проєктні й кооперативні форми навчання, а також систематичне формування мультикультурного середовища узгоджуються із сучасними світовими практиками й стимулюють розвиток особистості, здатної зберігати власну культурну ідентичність і водночас успішно адаптуватися до нової мовно-культурної реальності. Такий підхід не лише підсилює якість освітнього процесу, а й сприяє демократизації університетського середовища, виховуючи покоління соціально та культурно відповідальних громадян.

До того ж в умовах України, де питання міжнародної співпраці у сфері освіти набуває все більшої важливості, створення оптимальних умов для розвитку академічної мобільності іноземних студентів є одним із пріоритетних завдань державної освітньої політики. Як зауважують дослідники освітніх інновацій, завдяки впровадженню сучасних методик навчання й удосконаленню інституційних механізмів, українські заклади вищої освіти здатні підвищувати свою конкурентоспромож-

ність на світовій арені, водночас зберігаючи ідентичність національної освітньої культури (Bobrytska, 2014). Педагогічні стратегії, орієнтовані на підтримку мовної комунікації та збереження культурної ідентичності, є в цьому контексті логічним продовженням освітньої політики, спрямованої на розвиток академічної мобільності.

Таке зближення напрямів професійної підготовки й опанування іноземної мови дає змогу студентам-іноземцям ефективніше інтегруватися в український освітній простір, не втрачаючи при цьому власної культурної самобутності. Автори, які досліджують розвиток професійної мобільності в єдності з іншомовною підготовкою, наголошують, що конвергенція цих компонентів допомагає формувати в студентів комплексну компетентність, необхідну для успішного функціонування як у межах України, так і на міжнародному рівні (Bobrytska et al., 2021). У результаті іноземні студенти отримують змогу не лише опанувати якісну професійну освіту, а й реалізувати власний культурний потенціал, стаючи провідниками міжкультурного діалогу в глобалізованому світі.

Висновки. По-перше, практика впровадження елементів рідної мови й культури в освітній процес дає змогу усунути бар'єр між особистісними настановами іноземних студентів і вимогами академічного середовища. Така інтеграція розглядається як необхідна умова для формування гармонійної особистості, здатної зберігати власну культурну спадщину й поповнювати її в новому середовищі.

Створення відповідного навчально-методичного забезпечення, де підкреслено значущість різних культурних традицій, не тільки сприяє підвищенню мотивації, а й допомагає будувати толерантне й відкрите освітнє середовище.

По-друге, використання проектних і кооперативних форм навчання створює умови для активної взаємодії студентів, що походять із різних культурних контекстів. Спільна робота над завданнями чи проектами дає змогу кожному учасникові відчувати цінність власного досвіду й підходів до вирішення проблем. Мовна комунікація перестає бути суто технічним інструментом, а перетворюється на «місток», який об'єднує індивідуальні знання й культурний багаж, формуючи спільну «точку дотику» між різними етнічними групами.

По-третє, формування мультикультурного середовища й підтримка толерантності є визначальними чинниками успішної інтеграції іноземних студентів у систему вищої освіти. Проведення тематичних фестивалів, «днів культури», розмовних клубів чи спільних позааудиторних заходів, на нашу думку, сприяє гармонійному поєднанню різноманіття та єдності. У такому середовищі студенти можуть не тільки розширювати власні знання, а й відкривати нові світи через взаємодію з представниками інших культур.

Важливо підкреслити, що три викладені стратегії не можуть існувати відокремлено одна від одної; їх успішність полягає в комплексному застосуванні. Вони мають бути інтегровані в єдину систему, де кожен студент отримує можливість розвинути особистісний, професійний і культурний потенціал. Саме це дає змогу університетам виховувати фахівців, здатних адаптуватися до глобальних викликів і водночас зберігати своє унікальне культурне обличчя.

Загалом збагачення освітнього процесу іноземними культурними елементами, сприяння інтеркультурній взаємодії та розвиток толерантного, мультикультурного середовища стають необхідними умовами успішної інтеграції іноземних студентів. Таким чином, утілення цих стратегій формує підґрунтя для більш усвідомленої ідентифікації студентів у новому культурному просторі й забезпечує повноцінний розвиток їхньої особистості в глобалізованому світі.

Перспективи подальших досліджень. У майбутньому доцільно зосередити увагу на розробленні й апробації інструментів, що допоможуть поєднати педагогічні стратегії із цифровими технологіями, а також на міждисциплінарному підході, який ураховуватиме не лише педагогічні та лінгвістичні, а й соціокультурні та психологічні аспекти інтеграції іноземних студентів. Окремим напрямом може

стати вивчення впливу віртуальних навчальних платформ і змішаних моделей освіти на збереження культурної ідентичності, що особливо актуально в умовах посилення глобальної академічної мобільності й динамічного розвитку освітніх технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.П. Українські університети перед викликами соціально-турбулентного світу. *Вища освіта України*. 2022. № 4. С. 5–12. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4\(87\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).01).
2. Бобрицька В.І. Розвиток академічної і професійної мобільності в умовах розгортання трансформаційного суспільства. *Освітня політика: філософія, теорія, практика* : монографія / за ред. В.П. Андрущенко ; авт. кол. : В.П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 243–272.
3. Бобрицька В.І., Суліма Є.М. Забезпечення академічної мобільності : досягнення й нові виклики для європейського простору вищої освіти. *Освітній дискурс*. Вип. 17 (3). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. С. 7–27. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.17\(10\)-1](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.17(10)-1).
4. Богачов А. Культурна ідентичність і пам'ять. *Філософська думка*. 2013. Вип. 6. С. 22–28.
5. Йонас Г. Принцип відповідальності: У пошуках етики для технологічної цивілізації / перекладено з німецької мови, примітки та післямова авторства А. Єрмоленка, В. Єрмоленка. Київ : Лібра, 2001. С. 25–28.
6. Кармалюк С.П., Чайка Г.В. Національна і культурна ідентичність в умовах глобалізації. *Україна-Європа-Світ. Серія «Історія, міжнародні відносини»* : міжнародний збірник наукових праць. Київ, 2010. Вип. 4. С. 101–110.
7. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Людина у викликах цивілізації: від минулого – до майбутнього. Людина. Освіта. Соціум : монографія. Київ : Грамота, 2020. 248 с.
8. Освітня політика: філософія, теорія, практика : монографія / за ред. В.П. Андрущенко ; авт. кол. : В.П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 484 с.
9. Про освіту: Закон України від 2017 року № 2145-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
10. Ткаченко В.М., Кремень В.Г. Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації. *Політичний менеджмент*. 2011. № 2. С. 14–32.
11. Fostering tertiary student professional mobility skills via convergence of the professional training and foreign language learning / V.I. Bobrytska, E.V. Luzik, T.S. Skyryda et al. *European Journal of Educational Research*. 2021. № 10 (4). P. 1919–1936. DOI: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.10.4.1919>.
12. Bobrytska V.I. Innovation in the Educational policy of Ukraine in the development of academic mobility. *Innovations in education* : monograph 3 / ed. by L. Shlossman. Vienna : «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. P. 16–27. 180 p.

REFERENCES:

1. Andrushchenko, V.P. (2022). Ukrainski universytety pered vyklykamy sotsialno-turbulentnoho svitu [Ukrainian Universities Facing the Challenges of a Socially Turbulent World]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, (4), 5–12. [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4\(87\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).01) [in Ukrainian].
2. Bobrytska, V.I. (2015). Rozvytok akademichnoi i profesiinoi mobilnosti v umovakh rozghortannia transformatsiinoho suspilstva [The Development of Academic and Professional Mobility in the Conditions of Transformational Society]. In *Osvitnia polityka: filosofii, teoriia, praktyka* [Educational Policy: Philosophy, Theory, Practice] (V.P. Andrushchenko (Ed.); authors: V.P. Andrushchenko, B.I. Andrusyshyn, V.I. Bobrytska, R.M. Vernydub, et al.) (pp. 243–272). Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
3. Bobrytska, V.I., & Sulima, Y.M. (2019). Zabezpechennia akademichnoi mobilnosti: dosiahnennia y novi vyklyky dlia yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity [Ensuring Academic Mobility: Achievements and New Challenges for the European Higher Education Area]. *Osvitnii dyskurs*, 17(3), 7–27. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.17\(10\)-1](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.17(10)-1) [in Ukrainian].
4. Bohachov, A. (2013). Kulturna identychnist i pamiat [Cultural Identity and Memory]. *Filosofska dumka*, 6, 22–28 [in Ukrainian].
5. Jonas, H. (2001). Pryntsyp vidpovidalnosti: U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii [The Imperative of Responsibility: Searching for an Ethics for the Technological Civilization] (A. Yermolenko & V. Yermolenko, Trans.). Kyiv: Vydavnytstvo «Libra», 25–28 [in Ukrainian].
6. Karmaliuk, S.P., & Chaika, H.V. (2010). Natsionalna i kulturna identychnist v umovakh hlobalizatsii [National and Cultural Identity in the Conditions of Globalization]. *Ukraina-Yevropa-Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, (4), 101–110 [in Ukrainian].
7. Kremen, V.H., & Iljin, V.V. (2020). Liudyna u vyklykakh tsyvilizatsii: vid mynuloho – do maibutnoho. *Liudyna. Osvita. Sotsium: monohrafiia* [Human in the Challenges of Civilization: From the Past to the Future. Human. Education. Society: A Monograph]. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
8. *Osvitnia polityka: filosofii, teoriia, praktyka* [Educational Policy: Philosophy, Theory, Practice] (2015). V.P. Andrushchenko (Ed.); authors: V.P. Andrushchenko, B.I. Andrusyshyn, V.I. Bobrytska, R.M. Vernydub, et al. Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy No. 2145–19 [On Education: Law of Ukraine No. 2145-19]. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
10. Tkachenko, V.M., & Kremen, V.H. (2011). Tolerantnist yak imperativ: natsionalna identychnist v dobu hlobalizatsii [Tolerance as an Imperative: National Identity in the Era of Globalization]. *Politychnyi menedzhment*, (2), 14–32 [in Ukrainian].
11. Bobrytska, V.I., Luzik, E.V., Skyrda, T.S., Tereminko, L.H., & Hurska, O.O. (2021). Fostering tertiary student professional mobility skills via convergence of the professional training and foreign language learning. *European Journal of Educational Research*, 10(4), 1919–1936. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.10.4.1919>.
12. Bobrytska, V.I. (2014). Innovation in the Educational Policy of Ukraine in the Development of Academic Mobility. In L. Shlossman (Ed.), *Innovations in Education: Monograph 3* (pp. 16–27). Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH [in English].

Стаття надійшла до редакції 29.01.2025.

The article was received 29 January 2025.